

Časopis *Historická sociologie* se tímto číslem dostává do další vydavatelské fáze. Co do počtu publikovaných svazků jsme překročili pomyslnou, či snad přímo magickou třínáctku. Jak již bylo podrobně referováno v předchozích úvodních, naše vědecké periodikum je dosti výrazně a v žádoucím směru etablováno v příslušném ekosystému, popřípadě se o něm lze dočíst na webových stránkách. A to jak na jeho vlastním domovském webu, tak všude tam, kde se o něm ví.

V každém svazku přináší aktuální soubor textů vždy novou zkušenost. Největší redakční starosti nám způsobují různé doplňky hlavních textů, včetně tabulek a obrazových nebo grafických příloh. Naší hlavní snahou přitom je, aby nebyly pozorovatelné jakékoliv nežádoucí mezery, a vůbec aby si všechno takříkajíc „dobře sedlo“. Vzhledem k tomu, že *Historická sociologie* vychází dvakrát ročně, přesněji v polovině a na závěr kalendářního roku, nelze přirozeně zachytit všechny aktuality. Jako obvykle, ani tentokrát se autor tohoto redakčního vstupu nechce vydávat do příliš rozlehlých a vzdálených končin a rozhodně nemá v úmyslu nahrazovat či svévolně doplňovat myšlenky publikovaných autorů. Pojďme se tedy na obsah druhého letošního čísla *Historické sociologie* alespoň v letmém přehledu podívat.

Přítomné poznámky k úloze osobnosti ve společnosti byly v poslední instanci inspirovány zamyšlením nad biografií nedávno zesnulého brněnského sociologa Iva Možného, který se mimo jiné stal nezpochybnitelným měřítkem kvality jakékoliv činnosti, a to nejen v sociálních vědách. Shora naznačené úvahy navozují ještě další souvislosti. Tak například by bylo možno uvést, že na okraji lidských společností se neustále objevují osobnosti se zvláštní kvalifikací (predispozicí, talentem apod.), která má pro dějinný vývoj rozhodující vliv. Mimochodem, třídní, stavovské, popřípadě i jiné bariéry mohou ztížit nebo deformovat proces objevování těchto lidí s určitými mimořádnými vlastnostmi.

Na počtu těchto a podobných aktérů a v neposlední řadě na procesu jejich objevování závisí do značné míry dynamika a směřování historického vývoje. Tento typ lidí můžeme nazvat iniciátory, organizátory nebo integrátory [*Topolski 1998: 314*]. Iniciátoři inspirují různé aktivity, vtahují do nich větší či menší skupiny lidí. Může běžet o aktivity politické (pokud jsou politiky), ekonomické, kulturní, vzdělávací, umělecké nebo náboženské. Takovými iniciátory byli třeba zakladatelé intelektuálních, literárních a uměleckých směrů, náboženských hnutí, popřípadě vynálezci, kteří výrazně ovlivnili určitý způsob života.

Setkat se můžeme také se zesilujícími momenty osobnosti, přičemž se může jednat kupříkladu o navýšení kulturního a sociálního kapitálu. V některých případech tyto osobnosti dostávají přídomek akcentované, tento důraz ovšem lze klást jak ve směru pozitivním, tak i negativním. Akcent jim může být připsán taktéž zvnějšku. Terminologicky se v těchto souvislostech nabízejí rovněž pojmy autorita, leader, guru, popřípadě mesiáš. Do hry pak někdy vstupují i momenty idealizace, monumentalizace, glorifikace a heroizace.

V tomto směru se mimo jiné pohybuje faktograficky neobvykle bohatá studie historičky a archivářky Marie Bláhové, která pojednala o autobiografiích ve středověku, přičemž speciální pozornost badatelka věnovala opusu *Vita Caroli*. Velmi cenné jsou také její úvodní definiční poznámky k vymezení autobiografie vůbec a té středověké zvláště. Právě ze středověkých autobiografií totiž vyplývají specifické problémy týkající se reprezentace sebe sama a vymezení vlastního já. Důležitou roli tu někdy sehrává hrdinův sen, který představuje liminální záležitost: jednak komunikaci mezi světy a dále pak v ritualizované formě konverzi.

Podotýkám, že již dvě století před dobou Karla IV. se v prostředí klášterů především v západní Evropě objevuje zájem o vlastní osobnost, inklinace k odhalování vnitřního života, nastupuje též vědomí kajícího, vyznání viny a hříchů. K této problematice se pro předcházející období let 1050–1200 výstižně vyjádřil rovněž Colin Moris [1972].

Stranou bychom neměli ponechat ani dílo klasika francouzské historiografie Jeana-Clauda Schmitta, který se dlouhodobě zajímá právě o středověké autobiografie. Společně s Pierrem Monetem například inicioval překlad životopisu Karla IV. do francouzštiny (viz Monnet, Pierre – Schmitt, Jean-Claude [2010a]). Důležité místo v křesťanském náboženství zaujímá také již zmiňovaná konverze, tedy obrácení na pravou víru. Historik Schmitt [2010b] o tomto problému pojednal na příkladu obrácení žida Hermanna, který přestoupí na křesťanství, a stane se dokonce knězem. Pochopitelně se takto nevyčerpává veškerá problematika středověkých personologií – do hry by v tomto kontextu samozřejmě mohly vstoupit další „těžké badatelské kalibry“, například typu Michaela Braxandalla s jeho termínem *dobové oko* (*period eye*). V tomto myšlenkovém kontextu jde mimo jiné o sociokulturní zakotvenost zobrazování a vůbec vidění. Koneckonců v přednáškách a publikacích k historické sociologii osobnosti lze s prospěchem shora uvedenou problematiku tvůrčím způsobem uplatnit.

Mohlo by se snad zdát, že z koncepce našeho časopisu „vypadává“ příspěvek Jiřího Almera k postmoderní kultuře. Konkrétně se jedná o dosti neobvyklou studii k svého druhu časopisecké produkci (takzvaným *fanzinům*) od devadesátých let minulého století až do současnosti. Hned na první pohled rezonuje v názvu této stati styl, obsahové zaměření a celkové ladění příslušné (sub)kulturní tvorby. Akcentuje se v ní – někdy přímo demonstruje – soběstačnost a nezávislost na stávajícím systému, čímž se vytváří protiklad ke konzumní a masové kultuře. Určitě v těchto kruzích stále zabírá zkratka *DIY* čili „Udělej si sám“, vlastně jde o *bricolage*, jak o tomto zvláštním způsobu tvorby a „dělání“ uvažoval francouzský sociální antropolog Claude Lévi-Strauss. Nezapomeňme ani na spřízněný výraz *DIE*, jež má překladatelsky mnoho významů: odmítat, odcházet, dosloužit, prahnout, ale též lisovací forma nebo raznice. Zdá se, že při dostatečně tvůrčím přístupu jsme schopni uplatnit všechny uvedené ekvivalenty. A nejen pro mladší čtenáře a badatele bude znít přitažlivě i další z autorem analyzovaných termínů *hardcore-punkový fanzin*.

Pro studium osobnosti i sociálních skupin lze s prospěchem využít dílo britského sociálního antropologa Victora Turnera [2004], který byl nejen významným afrikanistou, ale také představitelem *anthropology at home*, sociální antropologie západní Evropy. Ritualista Turner propracoval a zdůraznil v rámci „rituálů přechodu“ výše uvedený koncept liminality, který je široce aplikovatelný taktéž na studium osobnosti. Prostřednictvím liminality můžeme například zaostřit na takové fenomény, jako jsou marginalita, alterita, subalterita, excentricita, rebelie a deviance. Přitom se v tomto případě jedná o něco

transitivního, procesuálního, popřípadě anti-struktuálního. Liminální fáze je zároveň zónou sociokulturní non-identity, non-existence. Victor Turner uplatňuje pojem liminality jako způsob nebo cestu distinkce a poukazuje na řadu příkladů různých institucí, praktik hnutí, situací, rolí a osob: poutník, mnich, asketa, poustevník, hippie, revolucionář, zbojník apod. Právě Turnerova expozice liminální identity, kognice a praxe se zdá být velmi užitečná pro dnešek, kdy se stále výrazněji prolínají světy reálné, možné a virtuální.

Přiznám se, že při celkové přetíženosti paměti v našich informačně bouřlivých časech se mi nedávno nepodařilo v mysli zafixovat jednu zajímavou ideu, která měla kloubit vědecké myšlení s tím spontánním. Znělo to trochu přidržle, takže klasická hermeneutika to nebyla. Nebo snad v nějakém svém novém kabátě byla? Všechno nasvědčuje tomu, že šibal Hermés se mi v té chvíli tak trochu vysmíval. Ponechat něco v půli cesty a s tím potom dále zacházet; to je též princip liminality v akci. A co teprve takový jazz, to je pořádný mix „nízkého“ a „vysokého“ umění. Dokonce na to má angličtina už svoji zaužívanou frázi: „Jazz it.“ Vypadá to, že jsem se až příliš nechal unést (zdánlivě) okrajovými fenomény. Na usmířenou tedy alespoň připomenu, že společnost jako celek se kvůli své stabilitě navzdory všem inovacím neobejde bez konformního jádra.

Ale vraťme se ještě v několika komentářích k přítomnému číslu našeho periodika. Již několikrát jsme v těchto editoriačních úvahách vyslovili uspokojení, že se *Historické sociologii* daří prezentovat úvodní studie v anglickém jazyce. Rovněž tentokrát se nám podařilo zajistit takové texty, a to s (makro)sociologickou tematikou. Jedná se o příspěvek polské socioložky Elżbiety Hałas ke klasické teorii civilizace Floriana Znanieckého a úvahu českého badatele Lukáše Kantora o globálních elitách.

V neposlední řadě se hodí dodat, že se na stránkách časopisu začínají prosazovat i příspěvky zabírající se problematikou regionální, konkrétně studiem pohraničí. Již v minulém čísle se objevila studie Heleny Kubátové [2016] věnovaná problematice pohraničního regionu Hlučínska. Teď pokračuje studium sociálních procesů v témže regionu v pojetí Františka Znebejánka. Snad neprozradím tajemství, když sdělím, že do redakčního procesu a odborného hodnocení byly již přijaty další dva texty vztahující se právě k problematice českého pohraničí.

Tím jsme se ocitli na konci úvodního přehledu alespoň některých bodů z nabídky „dvojky“ *Historické sociologie* roku 2016. Bohužel bylo nutné kvůli stručnosti jako obvykle oželet leccos zajímavého a definičně důležitého pro obor historické sociologie jako celku. Pokud jde o vyjádření našich pozic a hodnotových orientací, pokračujeme v nastoupené cestě i přesto, že se konkurence na publikačním poli stále více „zahušťuje“, neboť doba se informačně a distribučně výrazně změnila a v příslušných směrech posunula.

Na závěr stačíme už jen připojit obligátní přání, aby časopis našim čtenářkám a čtenářům – doufejme dosti četným – přinejmenším vyhovoval a aby jim též přinášel potěšení, jakož i dnes tak žádoucí inspiraci. Samozřejmě nelze zapomenout ani na přátelské povzbuzení všem potenciaálním přispěvatelkám a přispěvatelům našeho periodika. Společně strávený čas, ať už nad reálnou přípravou článků a studií, nebo jen v pomyslném čtenářském společenství kolem časopisu, má vzdor stále náročnější době pořád svůj nezpochybnitelný význam.

Bohuslav Šalanda

Literatura

- Kubátová, Helena [2016]. Growing Up in the Hlučín Region: Shifting Boundary in the Twentieth Century. *Historická sociologie. Časopis pro historické sociální vědy* 1: 11–32.
- Monnet, Pierre – Schmitt, Jean-Claude (ed.) [2010a]. *Vie de Charles IV de Luxembourg*. Paris: Les Belles Lettres.
- Morris, Colin [1972]. *The Discovery of the Individual, 1050–1200*. Toronto: University of Toronto Press.
- Schmitt, Jean-Claude [2010b]. *Konverze Hermanna Žida. Autobiografie, historie a fikce*. Praha: Academia.
- Šubrt, Jiří [2015]. The Society of Individuals: How to Solve the Dilemma of Individualism and Holism in Historical Sociology. *Historická sociologie. Časopis pro historické sociální vědy* 1: 9–23.
- Topolski, Jerzy [1998]. *Jak się pisze i rozumie historię. Tajemnice narracji historycznej*. Warszawa: Oficyna Wydawnictwa RYTM.
- Turner, Victor [2004]. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press.